

Ключевые слова: Европейский Союз, Украина, законодательство, охрана труда.

Gryban V. G., Gavrylenko I. O. Implementation into national practice of Ukraine of basic principles of EU legislation in the field of labor safety, protection of workers' life and health. The authors have analyses in detail the European Union legislation in the field of labor. The study examined the concept of "European Union"; the characteristic of European Union legislation in the field of occupational safety and health; clarified the legislation of the European Union in the field of labor protection.

Keywords: European Union, Ukraine, legislation, labor safety.

Надійшла до редакції 24.12.2014

Кайдашев Р. П.

докторант

(Міжрегіональна академія
управління персоналом)

УДК 342.9

СУТНІСТЬ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено питанням дослідження інституту судового контролю в адміністративному процесі України. Автор обґрунтовує, що судовий контроль в адміністративному процесі є самостійною правовою формою здійснення судової влади судами адміністративної юрисдикції у встановленій процесуальній формі, з'ясовує властивості судового контролю в адміністративному процесі та його види.

Ключові слова: адміністративне судочинство, судовий контроль, судова влада, адміністративні суди, правосуддя.

Постановка проблеми. Функції суду не вичерпуються лише здійсненням правосуддя. У сфері публічно-правових відносин суди здійснюють контроль за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо фізичних і юридичних осіб, інших суб'єктів правовідносин, які виникають під час виконавчо-розпорядчої діяльності публічної адміністрації. Таким чином, судовий контроль є одним із засобів забезпечення законності в діяльності публічної адміністрації, що здійснюється судовою владою. Це повноваження судової гілки влади впливає зі ст. 55 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується судовий захист його прав і свобод. Рішення і дії (або бездіяльність) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і посадових осіб можуть бути оскаржені до суду.

З іншого боку, судовий контроль не можна обмежувати лише діяльністю, пов'язаною з захистом прав, свобод та інтересів осіб судовою гілкою влади. Однак основною формою реалізації контрольної функції органів судової влади в адміністративному процесі є здійснення перегляду судових рішень судами вищих інстанцій. У першому і другому випадку має місце судо-

вий контроль, однак його мета, завдання, стадії та інші елементи будуть різними.

Крім того, не можна не звернути увагу на те, що судовий контроль та його форми реалізації в адміністративному процесі наукою адміністративного права вивчені недостатньо. Проблематика судового контролю хоча й була предметом уваги багатьох вчених і практиків, які досліджували як загально-теоретичні проблеми даного явища (В.М. Гаращук, В.М. Горшеньов, І.Б. Шахов та інші), так і конкретні процедури того чи іншого виду судового контролю та його правове регулювання (І.Л. Бородін, К.В. Гусаров, О.В. Кондратьєв та інші), однак реалізація цієї функції судової влади під час здійснення правосуддя при розгляді публічно-правових спорів вивчена недостатньо.

Тому основною метою статті є висвітлення сутності судового контролю в адміністративному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Судовий контроль – це комплексне правове явище, яке відображає як основні риси судової влади, так і ознаки юрисдикційної діяльності органів держави [1, с. 20].

У науці склалися такі дефінітивні конструкції щодо висвітлення поняття «контроль»: 1) контроль як функція управління, спосіб або засіб забезпечення законності; 2) контроль – перевірка відповідності об'єкта встановленим правилам (нормам, стандартам тощо); 3) недоцільність звуження контролю лише до способу забезпечення законності і дисципліни; 4) контроль – діяльність із спостереження та перевірки, попередження та виправлення можливих помилок (відповідності, обґрунтованості тощо); 5) ототожнення контролю і нагляду; 6) контроль є засобом оцінки досягнення мети; 7) контроль є стадією управлінського циклу; 8) контроль – метод управління [2].

У нормативних джерелах контроль визначається так: 1) контроль – вирішальний вплив; 2) контроль – перевірка відповідності (правилам, нормам, стандартам тощо); 3) контроль – система дій, комплекс заходів; 4) контроль є функцією управління; 5) контроль ототожнюється із наглядом; 6) контроль ототожнюється із процесом забезпечення додержання законодавства; 7) контроль – володіння часткою [2, с. 8-10].

Узагальнений аналіз різних наукових підходів щодо правової природи контролю дозволяє зробити висновок про те, що контроль слід розглядати як багатопланове явище у трьох аспектах:

- по-перше, контроль – це спосіб забезпечення законності у державі;
- по-друге, контроль – це функція управління, яка полягає у здійсненні спостереження за діяльністю об'єкта уї перевірка її відповідності законам, встановленим правилам, нормам, стандартам тощо;
- по-третє, це системна і конструктивна діяльність керівників, органів управління, одна з основних управлінських функцій, тобто контроль як діяльність [3, с. 53].

Одним із видів державного контролю є судовий контроль.

У спеціальній літературі судовий контроль визначається як використання судом повноважень у разі встановлення того факту, що державний орган

(посадова особа) здійснив незаконну, необґрунтовану дію чи прийняв подібне рішення (акт) [4, с. 3].

У науковій літературі питання сутності судового контролю розкриваються по-різному. Деякі науковці визнають судовий контроль елементом правосуддя (І.Л. Петрухін), видом правосуддя (В.М. Лебедев), особливою формою відправлення правосуддя (Н. Н. Ковтун) [5, с. 12].

Поділяємо точку зору, що судовий контроль не є правосуддям і становить його самостійну функцію при здійсненні судочинства (А.Р. Туманянц) [5, с. 12]. Ані за характером здійснюваних процесуально-правових дій, ані за прийнятими рішеннями судовий контроль не пов'язаний з вирішенням справи по суті. Виходячи з цього, судовий контроль не може бути складовою частиною правосуддя у класичному розумінні цього слова, адже він виступає специфічною й самостійною функцією судової влади [6]. Тому, на нашу думку, пов'язувати (ототожнювати) судовий контроль з елементами правосуддя не є правильним. Аналізуючи співвідношення понять «правосуддя» і «судовий контроль», слід вказати на відмінність цих форм державної діяльності, в яких знаходить свій вираз судова влада.

Варто погодитися з точкою зору Н.М. Чепурної, яка розглядає контрольну функцію як одну із функцій держави, що здійснюється практично всіма органами державної влади у властивих їм формах, у тому числі владою судовою [7].

Судовому контролю мають бути притаманні ознаки контролю як загальноправового явища. Однак він має і свої специфічні риси.

Досить специфічним видом контролю, який заслуговує значної уваги на сучасному етапі державотворення, є судовий контроль. Аналіз наукової літератури в даній сфері дозволяє виділити такі характерні риси судового контролю:

- відсутність організаційної підпорядкованості між суб'єктами контрольної-наглядової діяльності і підконтрольними суб'єктами;
- оцінка їх діяльності лише з точки зору законності;
- можливості втручання в оперативну діяльність суб'єктів;
- об'єктом контрольної-наглядової діяльності є лише правовідносини;
- названі органи можуть здійснювати свої контрольні-наглядові повноваження за власною ініціативою;
- перелік методів діяльності органів обмежений рамками нормативних актів [8].

Судовий контроль – це самостійна правова форма здійснення судової влади. При здійсненні судового контролю встановлюється один основний факт: чи є законною дія (бездіяльність) або акт відповідного органу, посадової особи. У зв'язку з чим слід зазначити, що судовий контроль не є специфічною функцією правосуддя, а поряд із правосуддям являє собою особливу форму реалізації судової влади в Україні. На нашу думку, судовий контроль є способом забезпечення дисципліни та законності у державі, адже він здійс-

нюється з метою встановлення відповідності рішень та дій суб'єктів праводносин вимогам закону, певним стандартам та правилам поведінки.

Висновок. Аналіз вищенаведеного дозволяє зробити деякі узагальнення. По-перше, судовий контроль в адміністративному процесі є самостійною правовою формою здійснення судової влади судами адміністративної юрисдикції у встановленій процесуальній формі.

Судовий контроль в адміністративному процесі має свої властивості, які полягають у такому: 1) судовий контроль є засобом забезпечення законності у державі; 2) цей вид діяльності здійснюється лише судами під час розгляду публічно-правових спорів. Тобто судовий контроль може здійснюватися лише під час розгляду публічно-правових спорів і у встановленій процесуальній формі; 3) закон (КАСУ та КУпАП) встановлює особливий процесуальний порядок його здійснення; 4) за наслідками здійснення судового контролю приймається судове рішення.

В адміністративному процесі всі справи про адміністративні правопорушення, які розглядаються районними, районними у місті, міськими або міжміськими судами (суддями), а також справи, які розглядаються адміністративними судами, мають на меті не тільки захист порушених прав, свобод чи інтересів особи, але й здійснення судового контролю за законністю рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. У таких випадках суд розглядає публічно-правовий спір, що виник між державою і особою, фактично здійснюючи контроль за законністю актів та дій суб'єктів владних повноважень. Тому під час розгляду адміністративних справ суд може визнати рішення суб'єкта владних повноважень протиправним і його скасувати; у такому разі висновок суду про протиправність рішення буде результатом судового контролю, а скасування рішення – способом захисту.

Контрольна функція в адміністративному процесі притаманна всім судовим інстанціям незалежно від їх завдань, але при цьому кожна судова інстанція має особливості контрольних повноважень. І це не випадково, адже повторність контрольних заходів не буде досягати певної мети.

Тобто наведене вище дозволяє за функціональною ознакою виокремити такі види судового контролю в адміністративному процесі:

- поточний судовий контроль за законністю рішень суб'єктів владних повноважень. Цей вид судового контролю здійснюється під час здійснення правосуддя при розгляді публічно-правових спорів;

- підсумковий судовий контроль за виконанням рішень суду. Відповідно до ст. 267 КАСУ суд, який ухвалив судове рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. За наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання постанови суду або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може встановити новий строк подання звіту, накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання постанови, штраф у розмірі від десяти до тридцяти мінімальних заробітних

плат.

Контроль за виконанням судових рішень у справах про адміністративні правопорушення здійснюється згідно з приписами ст. 305 КУпАП, а саме органом (посадовою особою), який виніс постанову, та іншими органами державної влади в порядку, встановленому законом;

- судовий контроль за рішеннями судів нижчих інстанцій. Сутність цього виду судового контролю полягає у наявності повноважень у вищестоящих судів переглянути законність судових рішень судів нижчих інстанцій у межах апеляційного та касаційного провадження, провадження за нововиявленими обставинами Верховним Судом України.

Бібліографічні посилання

1. *Авер'янов В.Б.* Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики : навч. посіб. / В.Б. Авер'янов [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/books>.

2. *Кобринський В.Ю.* Поняття та зміст контролю / В.Ю. Кобринський // Наукове забезпечення правоохоронної діяльності : історія, сучасність та міжнародний досвід : [тези підсумкової наук.-теорет. конф., присвяченої Дню науки / за ред. О. М. Джужі]. – К., 2006. – С. 16–19.

3. *Кобринський В.Ю.* Державний контроль у сфері національної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 «Адміністративне право та процес ; фінансове право ; інформаційне право» / В.Ю. Кобринський. – К., 2008.

4. *Кочерин Е.А.* Контроль как функция управления / Кочерин Е.А. – М., 1982.

5. *Чепурнова Н.М.* Судебный контроль в Российской Федерации : проблемы методологии теории и государственно-правовой практики / Н.М. Чепурнова. – Ростов-на-Дону, 1999.

6. *Кондратьев О.В.* Організаційно-правові проблеми судового контролю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. 12.00.10 «Судоустрій ; прокуратура та адвокатура» / О.В. Кондратьев. – Х., 2005.

7. *Колоколов Н.А.* Судебный контроль в стадии предварительного расследования: реальность, перспективы / Н.А. Колоколов // Государство и право. – 1998. – № 11. – С. 31–39.

8. *Чепурнова Н.М.* Судебный контроль как вид государственной деятельности государства / Н.М. Чепурнова, Е.А. Дюкова // Российский судья. – 2007. – № 10. – С. 16–18.

9. *Сушко Л.П.* Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Л.П. Сушко. – К., 2009.

Кайдашев Р. П. Сущность судебного контроля в административном процессе.

Статья посвящена вопросам исследования института судебного контроля в административном процессе Украины. Автор обосновывает, что судебный контроль в административном процессе является самостоятельной правовой формой осуществления судебной власти судами административной юрисдикции в установленной процессуальной форме, выявляет свойства судебного контроля в административном процессе и его виды.

Ключевые слова: административное судопроизводство, судебный контроль, судебная власть, административные суды, правосудие.

Kaydashev R. P. Essence of judicial control in the administrative procedure. The article deals with issues of research of institute of judicial control in the administrative process of Ukraine. An author grounds, that judicial control in an administrative process is the independent legal form of realization of department judicial by the courts of administrative jurisdiction in the set judicial form. Finds out properties of judicial control in an administrative process and his kinds.

In an administrative process all businesses about administrative crimes, that is examined by district, district in city, by city or interurban courts (by judges), and also businesses, that is

examined by administrative courts not only the protection of the broken rights, freedoms or interests of person but also realization of judicial control have for an object after legality of decisions, actions or inactivity of subjects of imperious plenary powers. In such cases a court examines a public dispute that arose up between the state and person, actually carrying out control after legality of acts and actions of subjects of imperious plenary powers. To Tom, non-random, that during consideration of administrative businesses a court can admit the decision of subject of imperious plenary powers протиправним and to abolish him, at that rate a conclusion of court about протиправність of decision will be the result of judicial control, and abolition of decision - by the method of defence.

A control function in an administrative process is inherent to all judicial instances regardless of their tasks, but here every judicial instance has features of control plenary powers. And it not by chance, in fact the repeated of control events will not arrive at a certain goal.

Id est, the above-mentioned allows on a functional sign to distinguish such types of judicial control in an administrative process:

- it is judicial control after legality of decisions of subjects of imperious plenary powers. This type of judicial control comes true during realization of justice at consideration of public disputes.

- it is final judicial control after implementation of decreets.

- judicial control is after the decisions of courts of more subzero instances. Essence of this type of judicial control consists in the presence of plenary powers at вищесосящих courts to revise legality of court decisions of courts of more subzero instances within the limits of appellate and appeal realization, in realization on the newly educed circumstances, Supreme Court of Ukraine.

However, realization of control function in an administrative process by the indicated types of activity of courts at the revision of court decisions in matters about administrative crimes not limited. Her next display takes place at verification of legality and validity of court decisions of trial courts the courts of appellate and appeal instances. To Tom, carrying out description of control function in an administrative process it is unpossibile not to specify on her features of structural construction.

Keywords: *administrative rule-making, judicial control, department judicial, administrative courts, justice.*

Надійшла до редакції 05.10.2015

Макух О. В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Класичний приватний університет)

УДК 347.73

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СТОРОНА» ТА «СУБ'ЄКТ» ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Здійснено аналіз співвідношення таких понять, як сторона фінансових правовідносин і суб'єкт фінансових правовідносин. Доведено, що фінансові правовідносини мають дві сторони, кожна із яких представляє низка суб'єктів. Вказано, що владна сторона фінансових правовідносин охоплює всіх суб'єктів, які або є носіями інтересу власника публічних коштів, або спеціально уповноважені ним для реалізації його інтересу. Зобов'язана сторона фінансових правовідносин охоплює коло учасників, поведінка яких орієнтується переважно (або виключно) на виконання тих велінь, які щодо них приймаються власником коштів публічних фондів.

Ключові слова: *фінансові правовідносини; сторона фінансових правовідносин; суб'єкт фінансових правовідносин.*